

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tehdas teatteri on perehtynyt esitysluonnokseen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (VN/32825/2024) ja kiittää mahdollisuudesta lausua siitä. Tehdas Teatteri puoltaa Tanssin aluekeskusverkoston lausuntoja ja kommentoi esitysluonnosta Kulttuuriviraston perustamisen osalta.

Tehdas Teatterin ja Nukketeatteriverkosto Aura of Puppetsin lausunnot ovat keskenään yhdenmukaiset.

VIRASTOUUDISTUS

Tehdas Teatteri jakaa monen muun lausunnonantajan huolen tulevan viraston rahoituksesta sekä taiteen ja kulttuurin edistämisen resursseista. Tehdas Teatteri puoltaa Taiken lausuntoa siinä, että emme tunnista toiminnallisia perusteita Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin yhdistämiselle substanssitehtävien osalta. Lakiesitys lähtee liikkeelle hallinnon tarpeista – ei taiteesta, sivistyksestä ja kulttuurista, joiden vaalimisesta ja edistämisestä lailla on tarkoitus säätää. Esitys ei myöskään anna selvää kuvaa siitä, mitä hyötyjä toiminnallisesti keinotekoiselta näyttävä yhdistäminen toisi. Kannamme huolta, että kiireellä valmisteltu virastojen yhdistäminen johtaa määrähaleikkauksiin ja heikentää arvokasta virastojen tekemää työtä koulutuksen, kulttuurin ja kansalaisyhteiskunnan turvaamiseksi ja kehittämiseksi. Erityisenä huolena nostamme esiin sen, että Taiteen edistämiskeskuksen tehtävien osalta esitys on hyvin väljä. Lakiesitys vaatii tarkennuksia ja nykyisen lainsäädännön mukaisia kirjauksia (kts. Viraston tehtävät). Lisäksi esitys ei palvele taiteen autonomiaa ja taiteen edistämistä, ja sitä on syytä kehittää ja tarkentaa erityisesti avustushakemusten arvioinnin järjestämisen osalta (kts. Taiteen autonomian takaaminen)

TAITEEN AUTONOMIAN TAKAAMINEN

Tehdas Teatteri esittää huolensa taiteen vapauden ja autonomian turvaamisesta lakiuudistuksessa. Esitysluonnoksesta Tehdas Teatteri tunnistaa riskin taiteen poliittiseen ohjaukseen koskien taide- ja kulttuurineuvoston sekä asiantuntijapankin toimintaa ja niiden välistä suhdetta.

Lakiin tulee kirjata taiteen vapaus nimenomaisena säännöksenä ja varmistaa, että taiteen vapaus toteutuu prosesseissa, nimittämisissä ja täytäntöönpanossa.

Kulttuurivirastoa koskevaa lakia säädettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota vertaisarvioinnin säilymiseen sekä ns. arm's length -periaatteeseen; päätöksenteon apuraha- ja valtionavustusasioissa täytyy perustua taiteen kentän systeemiseen, taidealakohtaiseen ja alueelliseen asiantuntemukseen sekä sen on oltava riittävän etäällä poliittisesta päätöksenteosta. Pelkät lainkohdan perustelut eivät riitä turvaamaan taiteen autonomiaa.

Tehdas Teatteri pitää keskeisenä, että taide- ja kulttuurineuvostoa koskevaan 4§ lisättään, että taidekenttää kuullaan ennen neuvoston nimeämispäätöstä. Nykyisen taidoneuvoston nimeämisessä tällainen kuulemismenettely on käytössä.

Lisäksi laissa, tai vähintäänkin lain perusteluissa, tulisi mainita, että neuvostossa tulee olla edustettuna taiteen tekemisen ja taidekentän asiantuntemusta. Taide- ja kulttuurineuvoston tekemien apurahapäätösten tulee perustua asiantuntijapaneelien arviointeihin. Uuden viraston päätöksentekorakenteet, erityisesti Taide- ja kulttuurineuvoston ja asiantuntijapankkien roolit jäävät esityksessä liian väljästi määritellyiksi. Taide- ja kulttuurineuvoston ja viraston toimivallan jakautumisesta on syytä määrätä laissa tarkemmin kuin nyt on esitetty. Valmisteilla olevan lain perusteluihin tulee sisällyttää maininnat vertaisarvioinnin merkityksestä ja sisällöstä.

Keskeistä on myös, että neuvoston jäsenten toimikausien kesto ja perättäisten toimikausien määrä on rajattu laissa.

VIRASTON TEHTÄVÄT

Momentin 2 kohdan mukaan viraston tehtävänä olisi luoda edellytyksiä taiteen tekemiselle ja taiteilijoiden työskentelylle. Tehdas Teatterin mielestä kohdassa tulee säilyttää maininta aikaisemmassa Taiteen edistämiskeskuksesta annetun lain 3 §:n 4 kohdassa säädetyistä tehtävistä osallistua taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämiseen ja siihen liittyvästä asiantuntijatyöstä. Taiteen tulonmuodostukseen liittyviä haasteita täytyy myös seurata avustusjärjestelmän kehittämiseksi. Tämä on osa vastuullista taide- ja kulttuuripolitiikkaa sekä taidealojen kehittymistä. Aikana, jona taiteen ja kulttuurin määrärahoja leikataan ennätysellisesti, on keskeistä turvata taiteilijoiden työ lailla.

ALUEELLISEN YHDENVERTAISUUDEN VARMISTAMINEN

Tehdas Teatteri esittää huolensa siitä, että hallituksen lakiesitysluonnoksen myötä laissa ei mainita enää alueellisia taidetoimikuntia, alueellisia toimipisteitä tai niitä korvaavia järjestelyjä, joilla turvataan Kulttuuriviraston tehtävien vaatima alueellinen asiantuntemus ja taiteen alueellinen saatavuus. Alueelliset toimikunnat ovat huolehtineet taiteen alueellisesta saatavuudesta sekä laadusta. Tehdas Teatteri pitää erittäin tärkeänä, että laissa turvataan alueellisen yhdenvertaisuuden toteutuminen jatkossakin niin taiteen tekijöiden kuin kokijoidenkin osalta.

Luoma Venla
TEHDAS Teatteri - Teatterinjohtaja